

ارتقاء امنیت شهری با تأکید بر محیط و فضای شهری

چکیده

تأمین امنیت به عنوان یکی از اساسی ترین نیازهای انسان، همیشه و در همه جوامع مورد توجه بوده است. به همین دلیل همواره سرمایه های زیادی، صرف تأمین امنیت شهرها و سکونتگاههای مختلف می شود و علاوه بر سرمایه های مادی، افراد زیادی جان خود را برای تأمین این خواسته مهم از دست می دهند. به همین دلیل، جستجو و تحقیق در ارتباط با راهکارهای تأمین امنیت و به خصوص کشف راههای بهتر و کم خطرتر برای تأمین امنیت و عوامل و مؤلفه هایی که در این راه نقش دارند، ضرورتی غیر قابل انکار می باشد. در این زمینه پیشگیری از جرائم با استفاده از طراحی محیطی در شهرها، دیدگاه جدیدی است که توجهات را به خود جلب نموده است. پیشگیری از جرائم با استفاده از طراحی محیطی نوعی رویکرد هدفمند در جهت کاهش جرائم در محیط های مصنوعی شهر قلمداد می شود که به طور مؤثری در افزایش سرمایه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایتمندی شهروندان و در نتیجه بهبود رفاه اجتماعی و سلامت جامعه، تأثیر بسزایی دارد.

به این منظور در این نوشتار ابتدا به تعریفی مختصر از مفهوم امنیت، احساس امنیت و اهمیت و ضرورت آن در کلانشهرها پرداخته می شود. سپس متغیرهای موثر بر امنیت مورد بررسی قرار می گیرند و بعد از آن به رویکرد شهر امن و تأثیر محیط فیزیکی بر امنیت اشاره می شود و در نهایت نیز راهکارهایی در جهت افزایش امنیت در شهر و با ذکر نمونه هایی از کلانشهر مشهد ارائه می گردد.

کلمات کلیدی: امنیت شهری، فضاهای شهری، سکونتگاههای شهری، طراحی محیط

مدیریت توسعه و پژوهش

گروه مطالعات برنامه ریزی و توسعه پایدار شهری

کد گزارش: 91-Urb ۲۴
تاریخ گزارش: 1391/01/05

۱- مقدمه

«ارتکاب جرم» در جوامع امروزی به عنوان یک مشکل اجتماعی که منجر به کاهش امنیت در جامعه می‌شود، بر زندگی تمامی شهروندان تأثیر سوء می‌گذارد. تهدید و خشونت بر ضد مردم و دارایی هایشان وحشت قابل توجهی در اجتماع پدید می‌آورد. ترس ناشی از جرم در فضای شهری به خودی خود می‌تواند آزادی رفت و آمد شهروندان را محدود کرده و مانع از حضور آنان در عرصه عمومی گردد و بر احساس نا امنی در جامعه دامن زند.

برای مقابله با ناامنی و افزایش سطح امنیت راهکارهای بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت متعددی مورد نیاز است. امنیت فرآیندی بسیار پیچیده است که ارتقاء آن نیازمند تدابیر فراوانی است. تمام جامعه اعم از فرد، به عنوان شهروند خانواده تا همسایگان و اهالی محلات و نهادهای دولتی اعم از نیروی انتظامی، پلیس، سیستم قضایی و شهرداری به صورت موازی نقش موثری در ایجاد امنیت و احساس امنیت در محیط عمومی فضاهای شهری دارند. در این ارتباط باید اذعان داشت که نقش فضای کالبدی شهر و طراحی محیط شهری در افزایش ایمنی و امنیت اجتماعی غیر قابل کتمان است. رویکرد تأثیر محیط‌های مصنوع بر ناامنی شهری به دنبال کاهش فرصت بروز جرایم در فضای عمومی شهر است. در این مطالعه صرفاً به بررسی راه کارهای محیطی برای ارتقاء امنیت فضاهای شهری پرداخته شده است و البته واضح است که موفقیت کامل چنین رویکردی در صورت هم زمان بودن با سایر رویکردهای اجتماعی محور و فیزیکی برای ارتقاء امنیت قابل حصول خواهد بود.

۲- امنیت

مفهوم امنیت به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال مربوط می‌شود. مفهوم امنیت در فضای شهری از یک سو با جرم ارتباط پیدا می‌کند و از سوی دیگر با مفهوم بزه و ترس از بزه دیده واقع شدن. همچنین باید میان ترس و خطر با احساس امنیت داشتن و در امان بودن تفاوت قائل شد. از نظر علمی درک اثرات جرم، یعنی ترس از وقوع جرم به اندازه خود آن، یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن، باعث می‌شود که بسیاری از مردم، از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرار گرفتن خود را کاهش دهند که این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در فضاهای عمومی شود. بنابراین مفهوم احساس امنیت اشاره به پدیده ای ذهنی دارد و نه واقعیت عینی.

امنیت دارای ابعاد بسیار گسترده و در مقیاس های خرد و کلان است. امنیتی که مدنظر مقاله حاضر است، "امنیت شهری" است. امنیت شهری را در دو حوزه می توان مورد بررسی قرار داد. ۱- تهدیدات محیطی مانند سیل و زلزله ۲- تهدیدات انسانی مانند سرقت، آسیب رسانی به اموال که تهدیدات مالی هستند و تهدیدات جانی مانند قتل، آزار جنسی، تصادفات و...

امنیت شهری در معنای آرامش، آسایش و ایمنی در شهر است که یکی از رویکردهای جدید در شهرسازی را با عنوان «شهر ایمن» شکل می دهد. امنیت در شهر نوعی احساس آرامش و آسایش درونی قلمداد می شود که از مولفه های فعال محیط شهری حاصل می شود و پس از ادراک ذهنی، گونه ای احساس در امان بودن را به وجود می آورد.

۳- ضرورت و جایگاه امنیت در کلانشهرها

امنیت یکی از عناصر اساسی حیات انسان هاست. بدون شک هیچ عنصری برای پیشرفت و توسعه پایدار در یک جامعه مهمتر از عنصر امنیت نیست. اهمیت این مقوله به قدری است که عمدتاً در کنار معیشت و یا در ادامه آن مطرح می گردد. این موضوع در شهر که مرکز تولید اقتصادی و مدنیت شمرده می شود، جایگاه والاتری دارد. ضرورت پرداختن به مقوله «امنیت شهری» از این جهت اهمیت مضاعفی می یابد که با نگاهی به رشد شهرنشینی و افزایش جمعیت شهرنشین که اختلاط و درهم آمیزی بیشتر انسانها را در ساختار شهر به همراه دارد، می توان این مقوله را در ارتباط با امنیت ملی و انسجام اجتماعی دانست. به همین دلیل، یکی از اولویت های حکومت و مدیران شهری، تأمین امنیت برای ساکنان شهر می باشد. تأمین امنیت و در نتیجه آن احساس امنیت، باعث اعتماد به نفس شهروندان شده و نتیجتاً به مثابه سرمایه انسانی، قادر خواهند بود در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نقش شایسته خود را ایفا نمایند. همچنین احساس امنیت موجب اعتماد به کارگزاران نظام شده و امکان مشارکت بیشتر مردم برای کمک به امنیت را فراهم خواهد کرد.

نگاهی به تحقیقات انجام شده در ایران بیانگر آن است که امنیت اجتماعی در جامعه ما تقریباً به شکل یک مسئله اجتماعی (Problem) قابل طرح است. صرف نظر از اینکه احساس ناامنی در میان شهروندان تا چه حد بر میزان ناامنی عینی یا واقعی متکی است، بهر حال نرخ نسبتاً بالای احساس ناامنی را باید به عنوان یک معضل اجتماعی، جدی تلقی کرد.

با وجود اهمیت مقوله امنیت شهری کشور و به خصوص کلان شهرهای ما در راه پیشرفت و توسعه، این موضوع کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به عنوان نمونه گرچه در سند چشم انداز ۲۰ ساله کلانشهر مشهد، یکی از ویژگی های شهر مشهد در ۲۰ ساله آینده "امنیت مناسب" عنوان شده، تاکنون این بحث کمتر مورد بررسی دقیق قرار گرفته است (در این سند مشهد چنین ویژگی هایی دارد: زیارتی- سیاحتی و مذهبی، آرامش دهنده، فرح بخش، با اقتصاد خدماتی و صنایع برتر مبتنی بر فن آوری و با امنیت مناسب در سطح جهان).

کلان شهر مشهد، دومین شهر ایران، با توجه به گسترش شتابان شهرنشینی در قرن اخیر با مهاجرت های شدیدی روبه رو بوده است. به طوریکه امروز عواملی چون تنوع فرهنگی، احساس بی هویتی مهاجران در محیط جدید و عدم تعلق خاطر و وابستگی به ارزش ها، باعث بروز نابهنجاری های اجتماعی، گسیختگی فرهنگی و تبلور آسیب های اجتماعی در این شهر شده است. در پی این امر، درصد تمایل به ارتکاب جرم و انحراف اجتماعی و سرپیچی از هنجارها افزایش گسترده ای یافته و به ایجاد مسائل و مشکلات شهرنشینی همچون هتک حریم شخصی، سرقت، سلب آسایش شهروندان، عدم حفظ اموال عمومی و افزایش جنایت دامن زده است، این آسیب ها و معضلات اجتماعی نیز به یکی از منابع ظهور و گسترش «احساس ناامنی» در بین مردم تبدیل شده است، به طوریکه احساس ناامنی در مشهد در مقایسه با سایر شهرهای استان بیشتر است. اطلاعات موجود حاکی از این است که نگرانی مردم مشهد از ناامنی های اخلاقی، بسیار بیشتر از سایر انواع ناامنی است. بنابراین می توان ادعا کرد که احساس ناامنی اخلاقی مهمترین بُعد احساس ناامنی عمومی است. در این میان اولین نگرانی شهروندان، انواع تعرض به زنان و به خصوص دختران است.

۴- متغیرهای موثر بر امنیت

- منطقه و محیط: در ادبیات نظری مربوط به امنیت اجتماعی و اکثر تحقیقات این حوزه، متغیر منطقه و محیط متغیر بسیار مهمی در میزان امنیت و احساس امنیت به شمار می رود. امنیت در شهرها کمتر از روستاهاست. در این خصوص میزان امنیت و نوع امنیت در مناطق مختلف شهر (پایین شهر/ بالای شهر، مرکز شهر/ حاشیه شهر، محلات قدیم/ جدید، مناطق تجاری/ مناطق مسکونی) متفاوت است. ساروخانی و نویدنیا (۱۳۸۵) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که خانواده های ساکن در مناطق شمال تهران از امنیت مالی کمتری برخوردارند و خانواده های ساکن در منطقه جنوب امنیت جانی کمتری دارند.

- جنسیت: در مجموع زنان از مردان از امنیت کمتری در شهر برخوردارند. همچنین جنسیت متغیری است که بر حسب آن انواع تهدیدات امنیتی صورت می‌گیرد. زنان و دختران بیشترین منبع تهدید خود را مزاحمت های خیابانی می‌دانند و مردان بیشترین منبع تهدید خود را در حوزه اقتصادی (سرقت از منزل و محل کار و اتومبیل و...) عنوان می‌کنند.

- سن: سن هم فاکتور مهمی در امنیت تلقی می‌شود. سالخوردگان بیشتر می‌ترسند و احساس امنیت کمتری دارند، زیرا از نظر فیزیکی و بعضاً اجتماعی دفاع لازم را در برابر خطر در خود احساس نمی‌کنند. اما به رغم ترس بالای افراد مسن، آمارها نشان می‌دهند که آنها در مقایسه با دیگر گروه‌های سنی کمتر در معرض بزه دیدگی قرار دارند.

- ساعات شبانه روز: میزان امنیت عموماً بر حسب ساعات شبانه روز متفاوت است به طوری که در شب میزان امنیت شهری به موازات افزایش جرایم، کاهش می‌یابد. کاهش تردد در شب و تاریکی فضاها عامل اصلی ناامنی عرصه‌های عمومی در شب است.

۵- رویکرد تأثیر فضا و محیط بر امنیت

رویکردهای متفاوت بسیاری در مورد امنیت وجود دارد که هر کدام از آنها تأثیر بر امنیت در فضای شهر را به عواملی چون جامعه، دولت، قدرت یا محیط نسبت می‌دهند. این مقاله بیشتر بر رویکردی که بر محیط و فضاهای شهری در امنیت تأکید می‌شود متمرکز است.

در دیدگاه طراحی شهری استدلال بر این است که برخی فضاهای شهری به گونه‌ای است که زمینه ترس بیشتری را فراهم می‌آورند. عدم وجود نور کافی در خیابان، خوابیدن بی سرپناهان و معتادان در کنار خیابان و نبود پیاده رو در اتوبان‌ها از آن جمله‌اند. در واقع "همانگونه که فضاهای شهری می‌توانند با برنامه ریزی و طرح‌ریزی صحیح محل بروز و نمود فضائل انسانی باشند، از جهت دیگر نیز می‌توانند از طریق رهاشدگی و برنامه‌ریزی‌های نادرست و ساده انگارانه به مکان بروز انواع جرایم شهری تبدیل گردند. در این راستا، فضاهای بدون دفاع شهری که نسبت به سایر فضاها، قابلیت بیشتری برای وقوع جرایم و تخلفات و اعمال نابهنجار دارند، موجبات کاهش امنیت اجتماعی افراد و به ویژه زنان را فراهم می‌آورند."

در اصل «تقویت انگیزه های اجتماعی جامعه» و «ارتقاء نظارت عمومی در کنار افزایش شفافیت فضاهای عمومی» و «عناصر مستقر در محیط های شهری» و «رفع نابسامانی های کالبدی و منظربخشی» از سازوکارهای ایجاد محیط امن

شهری هستند. در این میان رویکرد توجه به کالبد شهر برای جلوگیری از وقوع جرم نشان می دهد که رابطه مستقیمی بین امنیت فضای شهری و درک امنیت و خوانایی و طراحی محیط وجود دارد. یعنی هرچه فضا خواناتر و طراحی محیط بر پایه اصولی باشد، محیط از امنیت بالاتری برخوردار است.

نظریه جلوگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیط بر پایه این ایده ساده است که جرم تا حدی نتیجه فرصت هایی است که از طریق محیط فیزیکی ایجاد می شود. بنابراین در محیط فیزیکی شرایطی باید فراهم شود که احتمال وقوع جرم به کمترین حد خود برسد.

رویکرد تأکید بر محیط فیزیکی شهر در جلوگیری از جرایم (CPTED) استراتژی مرکبی است که شامل تعدادی حمایت های رفتاری و مداخله گرانه در مورد گروه های متفاوت در شهر است. این رویکرد ۶ پهنه را در حیطه کار خود قرار می دهد، در زیر به صورت مختصر به هر کدام از آنها اشاره می شود:

۱- قلمروهای طبیعی: این مفهوم از طریق ایجاد حس مالکیت در ساکنین محله ایجاد می گردد. به این ترتیب ساکنان محله مانند چشم های خیابان از وقوع جرم جلوگیری می کنند.

۲- حمایت از فعالیتهای اجتماعی: به کارگیری فعالیت های اجتماعی در عرصه های عمومی برای از بین بردن فعالیت های مجرمانه.

۳- نظارت و مراقبت: این مفهوم بر کاهش فرصت جرم از طریق نظارت بر اموال مورد هدف متمرکز است.

۴- مراقبت و نگهداری از تجهیزات شهری و استفاده از تصاویر.

۵- کنترل دسترسی: بر مشاهده پذیر بودن محیط توسط عابریین و همچنین بر وجود نگهبان در محلات تأکید می شود.

۶- از بین بردن فرهنگ بی تفاوتی.

یکپارچه نمودن این مولفه های طراحی و برنامه ریزی، ایمنی و امنیت را با ارائه فرصت هایی برای رهایی از الگوهای موثر جرم افزایش می دهد. در شهر امن، ایمنی در فضای شهری تأمین شده و فرد در شهر احساس امنیت خاطر و فقدان خطر می کند. در واقع پایه بحث شهر ایمن بیشتر بر روی مسائلی متمرکز است که میزان خطرات را به حداقل برساند. بر همین اساس هرگونه اقدام مداخلاتی در کالبد شهر نیز باید با توجه به راهبردهای این رویکرد صورت گیرد. رویکردهای جدید طراحی محیطی بر این نکته تأکید دارند که با توجه به ساختار کالبدی فضاهای شهری و

تدوین و اعمال ضوابط ویژه در آنها می توان به میزان گسترده‌ای از ارتکاب جرایم شهری جلوگیری کرد. این امر از طریق کاهش ظرفیت بالقوه طبیعی مناطق شهر در جرم خیزی و یا امکان دهی به وقوع جرم، امکان تحقق می یابد.

۶- راهکارهای اجرایی در خصوص افزایش امنیت

امنیت اجتماعی خصلت جمعی دارد، یعنی اولاً در پی امنیت تمامی افراد اجتماع است و ثانیاً تمامی واحدهای اجتماعی در تأمین و تضمین آن دخیل هستند. بنابراین شهروندان، خانواده ها، نیروی انتظامی و پلیس، دستگاه قضایی و ارگانهای مانند شهرداری و شورای شهر هر کدام سهم قابل توجهی در تأمین امنیت در فضای شهر دارند. در این بین نقش شهرداری‌ها از طریق توجه به ساختار کالبدی شهر برای جلوگیری از ارتکاب جرایم شهری آشکار است. در مجموع می توان چنین عنوان کرد که هر کدام از مناطق ۱۳ گانه شهرداری مشهد، باید با توجه به شرایط منطقه در حفظ امنیت شهری کوشا باشند. منظور از شرایط منطقه، شرایط محیطی (مناطق مرکزی و حاشیه ای شهر)، شرایط جمعیتی (تراکم بالا و یا پایین منطقه) و شرایط اقتصادی (پایگاه اجتماعی-اقتصادی ساکنین) است. با توجه به این مولفه ها هر کدام از نواحی مناطق شهرداری در معرض تهدیدات امنیتی متفاوتی قرار دارند. در نهایت به منظور افزایش امنیت در فضاهای شهری با توجه به رویکرد «CPTED» به برنامه ریزان و مدیران در شهرداری و سایر ارگانهای وابسته پیشنهادهاتی به این ترتیب ارائه می گردد:

حمایت از فعالیت های اجتماعی و اقتصادی

- جای دهی فضاهای عمومی در مناطق با دید و نظارت کم:

به این منظور باید شرایطی فراهم آید تا برخی از فضاهای عمومی مانند پارک ها، فرهنگسراها، باشگاه های ورزشی و... در مناطق و خیابان های کم رفت و آمد شهر ایجاد شوند و حتی الامکان از خالی گذاشتن فضاها اجتناب شود.

- جای دهی فعالیت های خدماتی در مناطقی که نظارت عمومی کمتری دارد:

می توان برای این منظور برخی از فعالیت های اقتصادی- خدماتی مانند سوپرمارکت ها و کیوسک های مطبوعات و دکه های تلفن را در مناطق کم رفت و آمدتر قرار داد، تا علاوه بر اشتغال زایی و ایجاد تسهیلات رفاهی بتوان میزان نظارت انسانی را بر مناطق افزایش داد. می توان با حمایت از اهدای مجوز جواز کسب و محل تجاری در کوچه ها و خیابان های خلوت در مناطق مختلف شهر در ایجاد فضایی که بر آن نظارت عمومی وجود دارد، موثر بود.

- قراردادی فعالیت های اقتصادی خاص در مکانهای همجوار نیروهای انتظامی:

برخی از فعالیت های اقتصادی خاص که بیشتر نیاز به حفظ امنیت دارند مانند تلافروشی ها یا فعالیت هایی که زمینه برخی از جرایم را فراهم می آورند مانند ترمینال و پایانه های مسافری و برخی از مناطق شهری جرم خیز باید در مکان های همجوار با نیروهای انتظامی قرار گیرند. در این خصوص اقدام به استقرار ایستگاه پلیس همجوار پل زیرگذر و ایستگاه سوار شاهد در منطقه ۱۰ منجر به افزایش امنیت در این منطقه و کاهش جرایم شده است. همچنین تردد سربازان نیروی انتظامی در بازارهای مناطق مختلف شهر در افزایش امنیت موثر بوده است.

امکان نظارت طبیعی

به معنای توانمندسازی محیط شهری از طریق در معرض دید قرار گرفتن و آسانی نظارت است که امکان نظارت بر مناطق شهری را به وسیله شهروندان فراهم می آورد. بر این اساس این امکان فراهم می شود که مناطق شهری در معرض دید عموم قرار گیرند و از ایجاد مناطق غیرقابل نظارت و به اصطلاح مناطق کور جلوگیری به عمل آورده می شود.

- در طراحی فضای سبز در پارکها و خیابانها باید از ایجاد نقاط کور و حایل های فضای سبز نظیر بوته ها و درختان زیاد که امکان نظارت مستقیم را دشوار می کند، جلوگیری کرد. نبود روشنایی و نظارت کافی در پارکها از عوامل اساسی کاهش امنیت در این عرصه های عمومی است. موضوع حفاظت از امنیت در پارک ها از مسائل بسیار قابل توجه در تمام مناطق شهر است. ۴۴,۴ درصد پاسخگویان در نیازسنجی سال ۱۳۸۷، از ناامنی در فضای پارکهای محلی گله مند بودند. و حدود نیمی از پاسخگویان شاهد رفتارهای غیراخلاقی در پارکهای محلی بودند.

- در طراحی شهری حداقل امکان از طراحی کوچه های تنگ و کم عرض باید جلوگیری شود. برای مثال ساکنین منطقه ۱۰ (قاسم آباد)، شاهد کاهش امنیت به دلیل وجود طراحی کوچه های باریک و کم عرض بدون روشنایی کافی هستند.

- در پل های عابر پیاده زیرگذر و هوایی با عرض کم، امکان غافلگیری و خطر وجود دارد. می توان در این مناطق پرخطر از دوربین های مدار بسته و تبلیغ وجود نظارت بر فضا جهت کنترل بیشتر بهره گرفت. پل های عابر پیاده زیرگذر و هوایی بزرگراه ها (مانند بزرگراه امام علی) به افزایش ضریب امنیت نیازمند هستند.

- تقویت حس نظارت مردمی بر فضاهای عمومی از طریق ترویج فرهنگ مسئولیت پذیری و کنترل فضا به وسیله خود شهروندان. برای مثال نشر پیام های فرهنگی و تبلیغاتی در محیط برای نظارت بر فضا به وسیله خود مردم. نظیر

این کار در انگلستان در قالب تابلوهایی با مضمون "این فضا تحت کنترل و نظاره عمومی است" و با گرافیک "چشم" انجام شده است.

- طراحی واحدهای مسکونی دومر باعث کاهش تردد ساکنین محلات از برخی از کوچه‌ها می‌شود که به خلوت شدن و در نهایت ناامنی می‌انجامد. به جاست در مناطق تازه تأسیس مانند منطقه ۱۲ و مناطقی که در آنها نوسازی صورت می‌گیرد، مانند منطقه ۱ (خیابان آبکوه) و منطقه ثامن، این مورد مدنظر قرار گیرد.

- افزایش امکان دید در طراحی ساختمانها در طراحی شهر.

تعمیر و نگهداری تجهیزات شهری و زیباسازی فضای شهر

با تعمیر و نگهداری مناسب از مبلمان شهری و تابلوها و علائم شهری و چراغ‌های روشنایی و محوطه سازی می‌توان از بالا رفتن ظرفیت مناطق در جرم خیزی کاست.

- بدون تردید روشنایی کافی (و نه لامپ‌های بسیار ضعیف و یکی در میان خراب که در سطح بالایی از زمین قرار دارند) عامل اساسی در مناسب سازی محیط و همچنین تأمین رفاه و امنیت در محیط‌های انسانی است. متفاوت بودن میزان روشنایی بر حسب مکان در طراحی روشنایی اهمیت دارد. کوچه‌های تنگ و خلوت نیاز به روشنایی قوی تری دارند و همان روشنایی را که برای سطح شهر بکار می‌رود نباید در مورد آنها بکار برد. اساساً موضوع روشنایی شهر می‌بایست به صورت جامع طراحی شده و همه پارامترهای موثر و کارکردهای روشنایی شامل امنیت اجتماعی، ایمنی عبور و مرور، زیبایی و منظره سازی شبانه ملحوظ نظر قرار گیرد. به کار بردن چراغ‌هایی که روشنایی آنها از طریق انرژی آفتاب تأمین می‌شود، گرچه در کاهش مصرف برق موثر است، اما به لحاظ روشنایی محیط کوچکی را پوشش می‌دهند و برای فضای پارکها مناسب نیستند. از این چراغ‌ها می‌توان در محیط‌های استفاده کرد که نیاز کمتری به روشنایی دارند، مانند محیط بازار که به وسیله چراغ‌های واحدهای تجاری روشن می‌شود.

- حفاظت از آسیب رساندن و فرسودگی تجهیزات شهری مانند حفاظ دار کردن چراغ‌های معابر و پارک‌ها.

- وضعیت نابهنجار و نامناسب ساختمان‌ها، بی توجهی به محیط در محله، تلنبار شدن زباله‌ها و نخاله‌های شهری، نمای نامناسب بیرون منازل بستر ایجاد جرم هستند، مسئولان و ساکنین محله باید در رفع این نواقص کوشا باشند تا زمینه ناامنی فراهم نشود. بر اساس نیازسنجی ۱۳۸۷ در خصوص جمع‌آوری زباله در مناطق ۹، ۱۰ و ۶ اختلال وجود داشته است، انجام جمع‌آوری زباله در محیط‌های حاشیه‌ای شهر باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

استفاده مرکب از فضاها

- ایجاد واحدهای تجاری- مسکونی در ایجاد امنیت محله موثر است. ورود ناگهانی از محیط شلوغ بازار به کوچه های خلوت امکان وقوع جرم را افزایش می دهد. همچنین باید از ایجاد مجموعه های بزرگ مسکونی بدون در نظر گرفتن اقدامات امنیتی کامل خودداری کرد، تداخل فضای مسکونی با فضای تجاری در محله های آپارتمان نشین موجب امنیت بیشتر این مناطق می شود. این پیشنهاد بخصوص برای خیابان های مناطق ۱۰ و ۹ قابل اجرا است.

- تداخل پارک ها با فضاهای فرهنگی و تجاری خصوصی تأثیر قابل توجهی در ضریب امنیتی پارکها دارد. در این خصوص پارک کوهسنگی نمونه مناسبی است.

- برونگرا شدن واحدهای تجاری یا بخشی از آن نیز به زنده کردن فضای خیابان کمک خواهد کرد.

توجه ویژه به بافتهای فرسوده شهری و نوسازی آنها

- خیابانهای خالی و متروکه، خرابه ها و اماکن مناسب برای بیتوته کردن خلاف کاران موجب ناامنی بیش از پیش بافت فرسوده شهری می شود. به تجربه ثابت شده است که امنیت شهروندان در مناطق فرسوده شهری بیشتر در معرض تهدید قرار دارد. وجود زمین های خالی و متروکه در دو ناحیه منطقه ثامن زمینه ساز کاهش امنیت در اطراف حرم مطهر می شود که نیازمند توجه بیشتر شهرداری منطقه است.

ساماندهی مناطق حاشیه نشین

حاشیه نشینی یکی از پدیده های عمومی کلانشهرهای ایران و از جمله شهر مشهد است. حاشیه نشینان به دلیل عدم جایگاه اجتماعی و اقتصادی مناسب و نداشتن فرهنگ شهرنشینی مناسب، از عمده ترین کانونهای جرم و جنایت در شهرها به شمار می روند، همچنین از آنجا که سکونتگاههای آنان بدون توجه به ضوابط و مقررات شهرسازی و دور از چشم متولیان امر، ساخته می شود عمدتاً مکانهای مساعد برای افزایش جرم و جنایت و ناامنی به شمار می روند که در این راستا ساماندهی این نواحی خود کمک شایانی به امنیت شهر نیز خواهد نمود.

شناسایی دقیق مناطق جرم خیز

شناسایی مناطق جرم خیز امکان اقدامات سریعتر و برنامه ریزی دقیقتر در سطح شهرداری مناطق برای کاهش جرایم و افزایش امنیت را فراهم می آورد.

افزایش مشارکت عمومی

تقویت حس مالکیت محله در ساکنین از وقوع جرایم در محلات می کاهد. افزایش همبستگی اجتماعی ساکنین و افزایش تعاملات همسایگان منجر به ایجاد حس تعهد اخلاقی نسبت به محله می شود و این مانعی در برابر وقوع

جرایم و نابهنجاری های اجتماعی (مانند روابط نامشروع) در محلات می گردد. تقویت احساس مالکیت مردم نسبت به شهر و محلات شهری این امکان را فراهم می آورد تا شهروندان دریابند که شهر به آنها تعلق دارد و باید برای افزایش ایمنی و امنیت آن کوشا باشند.

منابع و مأخذ

- احمدی، یعقوب. اسمعیلی، عطاء (۱۳۸۹) سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان رشته‌ای در شهر مشهد، مجله جامعه شناسی کاربردی، شماره پیاپی ۳۸، شماره دوم، ۱۹۰-۱۶۹.
- الماسی فر، نینا. انصاری، مجتبی (۱۳۸۹) بررسی امنیت محیطی در پارک های منطقه ای به عنوان بخشی از فضاهای شهری از دیدگاه زنان بر پایه رویکرد CPTED، مجله مدیریت شهری، شماره ۲۵. ۳۴-۲۱.
- بمانیان، محمدرضا و همکاران (۱۳۸۷) امنیت تردد زنان در فضاهای شهری و سنجش مشارکتی آنها در بخش مرکزی شهر تهران، مجله علمی پژوهشی تحقیقات زنان، سال دوم، شماره چهارم.
- بهروان، حسین، طرح آمایش فرهنگی و سنجش نیازهای خانوار در مناطق دوازده گانه شهر مشهد، معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد
- پورجعفر، محمدرضا و همکاران (۱۳۸۷) ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تأکید بر رویکرد CPTED، نشریه علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، جلد ۱۹، شماره ۶، ۸۲-۷۳.
- ساروخانی، باقر. نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵) امنیت اجتماعی و محل سکونت در تهران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲. ۱۰۶-۸۷.
- سجابی، جلیل و همکاران (۱۳۸۸) بررسی تأثیر عناصر اجتماعی بر امنیت اجتماعی در شهر سنندج، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره ۳، ۱۸۲-۱۵۵.
- ضابطیان، الهام. خدائی، زهرا (۱۳۸۸) رویکرد مشارکتی و اجتماعی محور در ایجاد فضاهای امن شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال اول، شماره سوم. ۱۶۳-۱۴۹.
- نوغانی، رضایی و همکاران (۱۳۸۷) طرح جامع سنجش نیازهای شهروندان شهر مشهد نتایج به تفکیک نواحی، شهرداری مشهد، مدیریت عمومی و روابط بین الملل، اداره سنجش افکار.

-Ronald V, Clarke, 2009., **the Theory of Crime Prevention through Environmental Design**, Police Management Studies Quarterly (PMSQ) Fall2009; 3(3):344-356.

-Cozens, P.M. Saville, G. Hillier, D, 2005., **Crime Prevention through Environmental Design (CPTED): a review and modern bibliography**, Property Management, Vol 23. No 5, pp.328-356.